عید شما مبارک...

ولی سرکه جزو هفت‌سین نیست!

نقدی بر چگونگی طرح نمادهای فرهنگ کهن ایرانی در کتاب «بخوانیم» پایه‌ی اول ابتدایی

فرشید خدادادیان
کارشناس ارشد تاریخ ایران باستان

کودکان لوح‌های سپیدی هستند که از آغاز لحظه‌ی آمادگی برای آموزش و پرورش، به نظام آموزشی کشور سپرده می‌شوند. به همین دلیل، مسئولیت کارشناسان و کارگزاران فرهنگی این مجموعه، بیشتر و بیشتر از سایر بخش‌های آموزشی است. چه بسا نکته‌ای به اشتباه در ذهن و فکر و باور کودکان آینده‌ساز وارد شود و زدودن آن بسیار سخت و گاه غیرممکن شود، چرا که کودکان، هر آن‌چه را در کتاب درسی‌شان آمده و معلمان محترمشان می‌گویند، درست‌ترین می‌دانند و جز آن هیچ کلام و بیانی را قبول نخواهند داشت.

در نگاره‌ی دوازدهم کتاب بخوانیم، فارسی اول دبستان، صفحه‌ی بیست و هشت، زیر عبارت «عید شما مبارک» طرحی از سفره‌ی هفت‌سین ارائه شده که در آن به اشتباه البته رایج، سرکه نیز جزو مواد هفت‌سین معرفی شده است!

هفت‌سین از آداب ویژه و نمادهای زیبای فرهنگ کهن ایرانی است و در خصوص فلسفه‌ی وجودی آن باید به تقدس عدد هفت در باور ایرانیان باستان و رابطه‌ی آن با هفت‌خوان گسترده برای هفت امشاسپند مقدس اشاره کرد.

براساس منابع معتبر و پژوهش‌های متقن، هفت‌سین واقعی عبارت‌اند از: سیب، سمنو، سنجد، سیر، سبزه، سکه و سپند «اسفند».

هرکدام از این مواد، دلیل خاصی برای استفاده دارد. **سیب**، میوه‌ای بهشتی است با راز و رمز مهرورزی، عشق و زایش. **سمنو** نشان‌دهنده‌ی عشق و دل‌دادگی است و **سیر** نشانه‌ی شفابخشی با خواص دارویی بسیار برای تندرستی و سلامتی. **سبزه** نشانه‌ی آفرینش، زایش و نورستگی، برگرفته از خون سیاوشان است و **سکه** نشانه‌ی رونق اقتصادی و به کام بودن ایام. **سپند (اسفند)** دانه‌ی معطر است که برای قداست بخشیدن به هفت‌سین و با ریختن روی آتش، از آن استفاده می‌شده است. خود آتش نیز در خوان نوروزی در شمع تبلور یافته است. علاوه بر هفت‌سین و شمع، آینه و آب نیز کنار کتاب مقدس در هفت‌سین استفاده می‌شوند.

با ورود گاه‌شماری مغولی و نام‌گذاری ماه‌ها به نام حیوانات، «ماهی» نیز به نشانه‌ی پایان اسفند و شروع فروردین، به سفره‌ی هفت‌سین ایرانیان اضافه شد.

هرچند روایت‌ها و حکایت‌ها در خصوص هفت‌سین تعریف‌ها و نمادهای آن گاه متفاوت هستند، اما در این میان، تنها چیزی که توجیهی برای قرار گرفتن بر خوان سراسر شهد و شیرینی و لطافت نوروزی ندارد، سرکه است که بر اثر اشتباهی متداول، بر برخی سفره‌های نوروزی ـ و از جمله سفره‌ی نگاره‌ی دوازدهم کتاب فارسی ـ نقش بسته است!

هر کدام از نمادها در فرهنگ کهن ایرانی معنای خاص خود را دارند و در معرفی آن‌ها دقت و توجه بیشتر لازم و ضروری می‌نماید؛ به‌ویژه آن که مخاطبان ما کودکان باشند.